

Inhoud

Sinaasappels zijn niet de enige vruchten 7

Genesis	11
Exodus	29
Leviticus	62
Numeri	79
Deuteronomium	101
Jozua	105
Richteren	134
Ruth	147

Kersen kruisen 189

Het verhaal van de twaalf dansende prinsessen 235

1649 249

1990 303

De passie 341

1. De keizer 345
2. De schoppenvrouw 405
3. De barre winter 444
4. De rots 515

Sinaasappels zijn niet
de enige vruchten

GENESIS

Zoals de meeste mensen woonde ik lange tijd bij mijn moeder en vader. Mijn vader keek graag naar worstelen, mijn moeder worstelde graag; het deed er niet toe met wat. Zij zat in de witte hoek en daarmee uit.

Ze hing de grootste lakens buiten op de winderigste dagen. Ze wilde juist graag dat de Mormonen bij ons zouden aanbellen. Als de verkiezingen aanbraken zette ze een foto van de conservatieve kandidaat voor het raam in een fabrieksstadje dat Labour stemde. Van gemengde gevoelens had ze nog nooit gehoord. Er waren vrienden en er waren vijanden.

Vijanden waren: De Duivel (in al zijn gedaanten)

De Buren

Seks (in al zijn gedaanten)

Slakken

Vrienden waren: God

Onze hond

Tante Madge

De Romans van Charlotte Brontë

Slakkenkorrels

en ik, in het begin. Ik was erbij gehaald om het samen met haar verbaal op te nemen tegen de Rest van de Wereld. Haar houding ten opzichte van het verwekken van kinderen was mysterieus; het was meer een kwestie van niet willen, dan van niet kunnen. Dat de Maagd Maria haar voor was geweest,

stemde haar bitter. Ze koos dus voor een goede tweede plaats en ging op zoek naar een vondeling. Dat was ik.

Voor zover ik me kan herinneren is er nooit een tijd geweest waarin ik niet wist dat ik bijzonder was. We hadden geen Wijzen omdat ze niet geloofde dat wijze mannen überhaupt bestonden, maar we hadden schapen. Een van mijn vroegste herinneringen is dat ik op een schaap zit met Pasen, terwijl zij me het verhaal vertelde van het Lam Gods. We aten het zondags met aardappels.

Zondag was de dag des Heren, de drukste dag van de hele week; wij hadden thuis een radio-pick-upmeubel met een indrukwekkende mahoniehouten voorkant en een dikke bakelieten knop om de stations mee te zoeken. Meestal luisterden we naar het *Light Programme*, maar op zondags altijd naar de *World Service*, opdat mijn moeder de vorderingen van onze zendelingen kon bijhouden. Onze Zendingen Kaart was heel mooi. Op de voorkant stonden alle landen en achterop een genummerde tabel met gegevens over Stammen en hun Bijzonderheden. Mijn favoriete nummer was 16, *De Buzule van de Karpaten*. Die geloofden dat je hoofdpijn kreeg als een muis je afgeknipte haren vond en er een nest van bouwde. Als het nest maar groot genoeg was kon je zelfs gek worden. Voor zover ik wist waren ze nog nooit door een zending bezocht.

Mijn moeder stond zondags vroeg op en voor tien liet ze niemand in de zitkamer. Dat was haar plek om te bidden en te mediteren. Ze bad altijd staande, vanwege haar knieën, zoals Bonaparte altijd bevelen gaf vanaf zijn paard, vanwege zijn lengte. Volgens mij had de relatie die mijn moeder met God onderhield veel te maken met stellingname. Zij was er helemaal een van het Oude Testament. Voor haar geen zachtmoedig Paaslam, zij stond op de barricaden, vooraan met de profeten en ze mocht nogal eens mokken onder de bomen als de toepasselijke verwoesting zich niet voltrok. Heel vaak gebeurde dat wel en ik weet niet of dat aan haar wil lag of aan die van de Heer.

Ze bad altijd op precies eendere wijze. Om te beginnen dankte ze God dat ze ook deze dag weer mocht beleven en daarna dankte ze God dat hij de wereld ook deze dag weer spaarde. Vervolgens sprak ze over haar vijanden, hetgeen voor haar een soort catechismus was.

Zodra 'Aan mij is de wrake zei de Here' door de keukenmuur galmde, zette ik water op. De tijd die het duurde om het water aan de kook te brengen en thee te zetten was zo ongeveer gelijk aan de lengte van haar laatste onderdeel, de ziekenlijst. Ze was heel punctueel. Als ik de melk erin deed kwam zij binnen en zei, terwijl ze een flinke slok thee nam, een van de volgende drie dingen.

'De Heer is goed' (met een strenge blik op de achtertuin).

'Wat is dit voor thee?' (met een strenge blik op mij).

'Wie was de oudste man in de bijbel?'

No. 3 had natuurlijk een aantal variaties, maar het was altijd een bijbel-quizvraag. We hielden veel bijbelquizen in de kerk en mijn moeder vond het leuk als ik won. Als ik het antwoord wist, vroeg ze me nog iets, wist ik het niet dan werd ze boos, maar gelukkig nooit lang, omdat we naar de *World Service* moesten luisteren. Het was altijd hetzelfde. We gingen aan weerskanten van het radiomeubel zitten, zij met haar thee, ik met potlood en papier en voor ons de Zendingen Kaart. De stem van verweg ergens uit het midden van het toestel gaf nieuws over activiteiten, bekeerlingen en problemen. Aan het eind volgde er een verzoek om UW GEBED. Ik moest het allemaal opschrijven zodat mijn moeder die avond in de kerk verslag kon uitbrengen. Zij was de Zendingsecretaris. Het Zendingsverslag was voor mij een regelrechte beproeving omdat ons middagmaal ervan afhing. Als het goed ging, geen sterfgevallen en veel bekeerlingen, dan braadde mijn moeder een stuk vlees. Bleken de Goddelozen niet alleen hardnekkig, maar ook moordzuchtig, dan bleef mijn moeder de rest van de ochtend naar de Vrome Voorkeur van Jim Reeves luisteren en moesten we gekookte eieren met reepjes geroosterd brood

eten. Haar man was niet veeleisend, maar ik wist dat hij er somber van werd. Hij had het zelf wel willen braden als mijn moeder er niet zo vast van overtuigd was geweest dat zij bij ons thuis de enige was die het verschil wist tussen een steelpan en een piano. Volgens ons had ze ongelijk, volgens haarzelf had ze gelijk, en daar ging het tenslotte om.

Op de een of andere manier kwamen we die ochtenden door, en 's middags gingen zij en ik met de hond wandelen, terwijl mijn vader alle schoenen poetste. 'Je kent iemand aan zijn schoenen,' zei mijn moeder. 'Kijk maar naar De Buren.'

'Drank,' zei mijn moeder grimmig terwijl we in versnelde pas langs hun huis liepen. 'Daarom kopen ze alles Tweede Keus bij Maxi Ball's. De duivel zelf is een dronkaard' (af en toe verzon mijn moeder theologie).

Maxi Ball had een warenhuis, zijn kleren waren goedkoop maar gingen niet lang mee en ze roken naar fabriekslim. De wanhopigen, de onverschilligen, de armsten probeerden op zaterdagmorgen om het hardst zoveel mogelijk op de kop te tikken en op de prijs af te dingen. Mijn moeder zou nog liever niet eten dan gezien worden bij Maxi Ball's. Dankzij haar griezelde ik van die zaak. Dat was niet bepaald eerlijk van haar, aangezien zoveel mensen die wij kenden er kochten, maar ze was nooit bijzonder eerlijk. Ze beminde en ze haatte, en ze haatte Maxi Ball. Op een keer, in de winter, moest ze er wel heen om een korset te kopen en midden onder de communie de zondag daarop, kroop er een balein uit die haar precies in haar buik prikte. Een uur lang kon ze niets doen. Toen we thuiskwamen trok ze het korset kapot en gebruikte de baleinen als steuntjes voor onze geraniums, op één stukje na dat ze aan mij gaf. Ik heb het nog steeds en telkens als ik in de verleiding kom zuinig aan te doen, denk ik aan die balein, en bedenk me.

Mijn moeder en ik liepen verder in de richting van de heuvel die aan het begin van onze straat stond. Wij woonden in een stadje dat aan de vallei was ontfutseld, alles stond er dicht

op elkaar vol schoorstenen en kleine winkeltjes en huizen die rug aan rug stonden zonder tuinen. Wij werden omringd door heuvels en die van ons strekte zich uit tot het Penninisch gebergte, af en toe onderbroken door een boerderij of een souvenir van de oorlog. Vroeger waren er een boel oude tanks, maar de gemeente heeft ze weggehaald. Het stadje was een dikke klodder van waaruit de straten gestaag klimmend in het groen uitmondde. Ons huis stond bijna aan het eind van een langgerekte straat. Een verharde straat met een hobbelig wegdek. Als je naar de top van de heuvel klimt en naar beneden kijkt kun je alles zien, net als Jezus op de bergtop, maar dan niet zo verleidelijk. Aan de rechterkant lag het viaduct en achter het viaduct het terrein van Ellison waar eens in het jaar de kermis stond. Daar mocht ik heen op voorwaarde dat ik voor mijn moeder een bakje zwarte erwten meebracht. Zwarte erwten zien eruit als konijnkeutels en ze zitten in een dunne jus van bouillon en zigeunerprut. Ze smaken zalig. De zigeuners maakten rotzooi en bleven de hele nacht op en mijn moeder noemde ze overspeligen, maar over het algemeen konden we het goed met ze vinden. Ze knepen een oogje dicht als er *toffee apples* verdwenen, en soms als het rustig was en je had niet genoeg geld, lieten ze je toch een ritje maken met de botsautootjes. We vochten vaak tussen de woonwagens, wij die zoals ik van de straat waren, tegen de kakkers uit de Laan. De kakkers gingen naar de Kabouters en aten niet warm op school.

Op een keer, toen ik de zwarte erwten ging ophalen voor ik naar huis ging, pakte de oude vrouw mijn hand beet. Ik dacht dat ze me wou bijten. Ze keek naar mijn handpalm en lachte een beetje. 'Jij zult nooit trouwen,' zei ze, 'jij niet, en je zult nooit rust hebben.' Het geld voor de erwten nam ze niet aan en ze zei dat ik vlug naar huis moest hollen. Ik rende en rende, terwijl ik probeerde te begrijpen wat ze bedoelde. De gedachte aan trouwen was überhaupt nooit bij me opgekomen. Er waren twee vrouwen die ik kende die helemaal geen man had-

den, maar die waren oud, net zo oud als mijn moeder. Ze drev-
ven het kantoorboekhandeltje en soms, woensdags, gaven ze
me een bananereep bij mijn stripboekje. Ik vond ze heel aar-
dig, en praatte veel over ze tegen mijn moeder. Op een dag
vroegen ze me of ik zin had om met hen mee te gaan naar het
strand. Ik rende naar huis, vertelde het hijgend en was al bezig
mijn spaarpot om te keren om een nieuwe schep te kopen toen
mijn moeder beslist en definitief nee zei. Ik kon niet begrijpen
waarom niet en ze wilde het niet uitleggen. Ik mocht zelfs niet
teruggaan om te zeggen dat ik niet kon. Vervolgens zei ze mijn
abonnement op en liet me weten dat ik mijn stripboekje voor-
taan in een andere winkel moest halen, verderop. Dat vond ik
jammer. Bij Grimsby's kreeg ik nooit een bananereep. Een
paar weken later hoorde ik dat ze het aan mevrouw White
vertelde. Ze zei dat ze zich inlieten met tegennatuurlijke harts-
tochten. Ik dacht dat ze bedoelde dat ze chemicaliën in hun
snoepgoed deden.

Mijn moeder en ik klommen en klommen tot de stad ver
onder ons lag en we de gedenksteen boven op de top bereik-
ten. Er stond altijd een sterke wind zodat mijn moeder extra
hoedepennen moest dragen. Gewoonlijk droeg ze een hoofd-
doek, maar op zondag niet. We gingen op de stenen voet zit-
ten en ze dankte de Heer dat we de top weer hadden ge-
haald. Daarna improviseerde ze wat over de toestand van de
wereld, de dwaasheid van hen die hem bevolkten en de on-
vermijdelijke gramschap Gods. Daarna vertelde ze mij een
verhaal over een dapper iemand die de vruchten van het
vlees had versmaad en in plaats daarvan voor de Heer had
gewerkt...

Je had het verhaal van de 'bekeerde schoorsteenveger', een
ontaarde smeerlap, die zich overgaf aan dronkenschap en mis-
daad, maar die plotseling de Heer vond terwijl hij bezig was
de binnenkant van een rookkanaal leeg te krabben. Hij bleef
zo lang in het rookkanaal, in staat van vervoering, dat zijn
vrienden dachten dat hij bewusteloos was. Met heel veel

moeite wisten ze hem zover te krijgen er uit te komen. Zijn gezicht, verklaarden ze, hoewel nauwelijks zichtbaar door het roet, straalde als dat van een engel. Hij nam de leiding op zich van de zondagsschool en stierf enige tijd later, zeker van het hiernamaals. Er waren er nog veel meer. Ik hou vooral van de ‘Halleluja Reus’, een speling der natuur, tweeënehalve meter lang maar gekrompen tot één meter vijftientig dankzij de gebeden van de gelovigen.

Zo nu en dan mocht mijn moeder graag haar eigen beke- ringsgeschiedenis aan mij vertellen; die was heel romantisch. Soms denk ik wel eens dat mijn moeder op de bühne – als ze daar wat meer aan godsdienst deden – geen gek figuur zou slaan.

Op een avond was ze, bij vergissing, bij de Heilscampagne van voorganger Spratt verzeild geraakt. Die vond plaats in een tent ergens op een braak stuk grond en iedere avond sprak voorganger Spratt over het lot van de verdoemden en verrichtte wonderbaarlijke genezingen. Hij was heel indrukwekkend. Mijn moeder zei dat hij op Errol Flynn leek, maar dan heilig. Een hoop vrouwen vonden die week de Heer. Het charisma van voorganger Spratt dateerde uit de tijd dat hij publiciteits- manager was bij Rathbone’s Wrought Iron. Hij had verstand van lokkertjes. ‘Er is niets tegen lokkertjes,’ zei hij toen de *Chronicle* hem wat cynisch vroeg waarom hij iedere pas be- keerde een kamerplant cadeau gaf. ‘Wij hebben de opdracht Mensen te Vissen.’ Toen mijn moeder de roepstem hoorde, kreeg ze een exemplaar van de *Psalmen* cadeau en ze mocht kiezen tussen een christusdoorn (niet bloeiend) en een lelietje- van-dalen. Ze had het lelietje-van-dalen gekozen. Toen mijn vader de volgende avond ging, drukte ze hem op het hart de christusdoorn te nemen, maar tegen de tijd dat hij naar voren moest komen waren ze allemaal op. ‘Hij is geen type dat met zijn ellebogen werkt,’ zei ze vaak en na een kleine pauze, ‘God zegene hem.’

Voorganger Spratt kwam de resterende tijd van de Heils-

campagne bij hen logeren en in die tijd ontdekte mijn moeder haar blijvende belangstelling voor het zendingswerk. De voorganger zelf bracht het overgrote deel van zijn tijd in de jungle en op andere warme plekken door met het bekeren van heidenen. Wij hebben een foto van hem omringd door zwarten met speren. Mijn moeder heeft hem naast haar bed gezet. Mijn moeder lijkt erg op William Blake. Ze heeft visioenen en dromen en ze weet niet altijd het verschil tussen een vlooienkop en een koning. Gelukkig kan ze niet schilderen.

Op een avond liep ze naar buiten en dacht na over haar leven en over wat mogelijk was. Ze dacht over de dingen die ze niet kon worden. Haar oom was toneelspeler geweest. 'Een heel mooie Hamlet,' zei de *Chronicle*. Maar roem en eer vervliegen met de jaren. Oom Will was als een armoedzaaier gestorven, zij was toen niet meer zo jong en de mensen waren niet aardig. Ze sprak graag Frans en speelde graag piano, maar wat schiet je daarmee op?

Er was eens een talentvolle en mooie prinses die zo gevoelig was dat de dood van een mot haar wekenlang van streek kon maken. Haar familie was ten einde raad. Raadslieden wongen zich de handen, wijzen schudden hun hoofd, dappere koningen vertrokken onverrichter zake. Zo ging het vele jaren tot de prinses op een dag toen ze in het bos wandelde, bij de hut kwam van een oude gebochelde vrouw die de geheimen van de toverkunst verstond. Dit oude schepsel zag dat de prinses eigenlijk een zeer energieke en vindingrijke vrouw was.

'Mijn kind,' zei ze, 'je loopt gevaar verteerd te worden door je eigen vlam.'

De bochelaarster vertelde de prinses dat ze oud was en graag wilde sterven, maar dat dat niet kon vanwege haar vele verantwoordelijkheden. Zij had een dorp met eenvoudige mensen onder haar hoede, voor wie zij een raadgeefster en een